

МЕЛІТОПОЛЬСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ ПЕДАГОГІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ БОГДАНА ХМЕЛЬНИЦЬКОГО

ПРИРОДНИЧО-ГЕОГРАФІЧНИЙ ФАКУЛЬТЕТ

КАФЕДРА ІСТОРІЇ ТА АРХЕОЛОГІЇ

Назва курсу <i>Нормативний/вибірковий</i>	Історія Запорізького краю вибірковий
Ступінь освіти Бакалавр/магістр/доктор філософії Освітня програма	Бакалавр 014.03 Середня освіта. (Історія)
Рік викладання/ Семестр/ Курс (рік навчання)	2024-2025/ <i>непарний семестр / курс</i>
Викладач	Крилова А.М.
Профайл викладача	http://geo.mdpu.org.ua/prirodnicho-geografichnij-fakultet/kafedra-istoriyi/sklad-kafedri-istoriyi/krilova-alla-mikolayivna/
Контактний тел.	0987905595
E-mail:	krylova_allya@mdpu.org.ua
Сторінка курсу в ЦОДТ МДПУ ім. Б.Хмельницького	http://www.dfn.mdpu.org.ua/course/view.php?id=1644
Консультації	<i>Очні консультації:</i> щочетверга, згідно графіку роботи кафедри історії та археології. <i>Онлайн-консультації:</i> через систему ЦОДТ МДПУ ім. Б.Хмельницького.

1. АНОТАЦІЯ

Навчальний курс «Історія Запорізького краю» є невід’ємним складником системи підготовки викладачів історії за освітньо-кваліфікаційним рівнем “бакалавр” і є необхідною складовою вивчення таких нормативних дисциплін», «Історія та культура України», «Етнографія» «Культура та побут народів Північного Приазов’я», «Історичне краєзнавство», «Історія слов’янських народів». Навчальна програма дисципліни передбачає вивчення етапів та провідних тенденцій розвитку корпусу писемних джерел з історії України; - характерних рис кожного з основних видів історичних джерел конкретної історичної доби розвитку українського суспільства.

2. МЕТА ТА ЗАВДАННЯ ОСВІТНЬОГО КОМПОНЕНТА

Метою викладання навчальної дисципліни «Історія Запорізького краю» є підготовка історика-професіонала, що володіє сучасними методами дослідження локальної історії, а також етапів та провідних тенденцій розвитку рідного краю.

Завданнями курсу є засвоєння необхідних для майбутнього спеціаліста обсягу й рівня знань, щодо основних проблем дослідження локальної історії.

3. ПЕРЕЛІК КОМПЕТЕНТНОСТЕЙ, ЯКІ НАБУВАЮТЬСЯ ПІД ЧАС ОПАНУВАННЯ ОСВІТНІМ КОМПОНЕНТОМ

1. Інтегральна компетентність:

Здатність розв’язувати складні спеціалізовані задачі та практичні проблеми у галузі гуманітарних наук під час професійної діяльності або у процесі навчання, що передбачає застосування певних теорій та методів історичної науки і характеризується комплексністю та невизначеністю умов.

2. Загальні компетентності:

- Здатність до абстрактного мислення, аналізу та синтезу;
- Здатність застосовувати знання в практичних ситуаціях;
- Навички використання інформаційних і комунікаційних технологій;
- Цінування та повага різноманітності та мультикультурності;
- Здатність діяти соціально відповідально та громадянські свідомо.

3. Фахові компетентності:

- Знання загальної діахронічної структури минулого;
- Критичне розуміння зв’язку між поточними подіями і процесами в минулому;
- Знання і повага до поглядів, обумовлених іншими національними або культурними особливостями;
- Аналіз документів. Пошук, розуміння та розміщення архівного матеріалу, історичний внесок та дискусії про минуле в політичному та культурному контексті.

4. РЕЗУЛЬТАТИ НАВЧАННЯ

Програмні результати навчання (ПРН)

- Знати і володіти методологіями та проблемами, що відносяться до всіх основних хронологічних періодів історії, від історії стародавнього світу до новітньої.
- Формулювати тексти та короткі описи на основі сучасної (оновленої) історичної інформації, для викладання Історії від найдавніших часів світу до сучасності.
- Знання відмінностей історіографічних поглядів в різні періоди і в різних умовах, обізнаність про предмети і теми сучасних історіографічних дискусій.
- Знання методів і питань, характерних для різних напрямків історичного дослідження (економічні, соціальні, політичні, гендерні і т.д.), що можна продемонструвати шляхом читання, вивчення та звітування про, як мінімум, 5 важливих наукових праць на цю тематику.

5. ОБСЯГ КУРСУ

Вид заняття	лекції	практичні заняття	самостійна робота
Кількість годин	30	14	76

6. ПОЛІТИКИ КУРСУ

Політика академічної поведінки та етики:

- Не пропускати та не запізнюватися на заняття за розкладом;
- Вчасно виконувати завдання семінарів та питань самостійної роботи;
- Вчасно та самостійно виконувати контрольні-модульні завдання

7. СТРУКТУРА КУРСУ
7.1 СТРУКТУРА КУРСУ (ЗАГАЛЬНА)

Кількість годин	Тема	Форма діяльності (заняття, кількість годин)	Література	Завдання	Вага оцінки	Термін виконання
БЛОК 1. ДАВНЯ ТА СЕРЕДНЬОВІЧНА ІСТОРІЯ ОБЛАСТІ						
2	Тема 1. Вступ до історії Запорізької області	Лекція (2 год.)	1-9	1. Які основні теми та завдання курсу? 2. Назвіть основних вчених та дослідників історії ЗО? 3. На які основні етапи поділяється історія ЗО?		впродовж першого навчального семестру (перший періодичний контроль)
2	Тема 2. Епоха Каменя	Лекція (2 год.)	1-9	Пам'ятки епохи каменя: нанесення на мапу		впродовж першого навчального семестру (перший періодичний контроль)
2	Тема 3. Епоха неоліту бронзи	Лекція (2 год.)	1-9	Пам'ятки епохи неоліту бронзи: нанесення на мапу		впродовж першого навчального семестру (перший періодичний контроль)
2	Тема 4. Ранній залізний вік	Лекція (2 год.)	1-9	1. Кімерійці в Північному Причорномор'ї. 2. Становлення Великої Скіфії. 3. Розквіт і загибель		впродовж першого навчального семестру (перший періодичний контроль)

				Великої Скіфії. Сарматський час.		
2	Тема 5. Епоха Середньовіччя та козацька доба	Лекція (2 год.)	1-9	1. Визначте особливості історії області в період Київської Русі? 2. Які наслідки мала татаро-монгольська навала для історії ЗО? 3. Які причини та особливості появи козаків на території ЗО?		впродовж першого навчального семестру (перший періодичний контроль)
БЛОК 2. НОВА ТА НОВІТНЯ ІСТОРІЯ ОБЛАСТІ						
2	Тема 6. Запорізька область наприкінці XVIII – в 50-ті роки XIX ст.	Лекція (2 год.)	1-9	1. Визначте основні зміни в адміністративно-територіальному устрої області останньої трет. XVIII – пер. пол. XIX ст.? 2. Охарактеризуйте основні шляхи заселення території області? 3. Дайте оцінку розвитку економіки області в першій половині XIX ст.?		впродовж першого навчального семестру (перший періодичний контроль)
2	Тема 7. Запорізька область у 1861-1900 рр.	Лекція (2 год.)	1-9	1. Розкрийте особливості селянської реформи 1861 р. На території ЗО? 2. Дайте характеристику		впродовж першого навчального семестру (перший періодичний контроль)

				економічному розвитку області? Дайте характеристику розвитку торгівлі та транспорту?	
2	Тема 8.. Запорізька область на початку ХХ ст.	Лекція (2 год.)	1-9	1. Промисловість і торгівля. 2. Сільське господарство та поземельні відносини 3. Суспільно-політичний рух в 1905-1917 рр.	впродовж першого навчального семестру (другий періодичний контроль)
2	Тема 9. Доба національно-демократичної революції (1917-1920 рр.)	Семінарське заняття (2 год.)	1-9	1. Які зміни відбувалися в адміністративно-територіальному устрої? 2. Як проходила побудова Дніпрогесу та Запорізького промислового комплексу? 3. В чому були особливості колективізації сільського господарства ЗО? 4. Які були причини та наслідки голоду 1932-33 рр.?	впродовж першого навчального семестру (другий періодичний контроль)
2	Тема 10. Запорізький край у міжвоєнний період	Лекція (2 год.)	1-9	1. Як розвивалася ЗО перед Великою Вітчизняною війною?	впродовж першого навчального семестру (другий

				<p>2. Які події відбувалися на території ЗО у роки Другої Світової Війни?</p> <p>3. Як проходила післявоєнна відбудова?</p> <p>4. Як розвивалася ЗО у 1950-60-ті рр.?</p> <p>5. Як проходила післявоєнна відбудова?</p> <p>6. Як розвивалася ЗО в добу застою?</p> <p>7. Як проходила післявоєнна відбудова?</p> <p>8. Як розвивається ЗО у складі незалежної Української держави?</p>		періодичний контроль)
2	Тема 11. Запорізька область: динаміка розвитку (1939-2010)	Лекція (2 год.)	1-9	Розвиток області з дати заступання до початку 21 ст.		впродовж першого навчального семестру (другий періодичний контроль)
2	Тема 12. Історична топоніміка Запорізької області	Лекція (2 год.)	1-9	Історичні назви населених пунктів області		впродовж першого навчального семестру (другий періодичний контроль)
2	Тема 13. Природні заповідники Запорізької області	Лекція (2 год.)	1-9	Особливості природних заповідників області		впродовж першого навчального семестру (другий періодичний контроль)

2	Тема 14. Історичні пам'ятки Запорізької області	Лекція (2 год.)	1-9	Пам'ятники історії та культури на території області	впродовж першого навчального семестру (другий періодичний контроль)
2	Тема 15. Російсько-українська війна 2022-2024 років та її наслідки для Запорізької області	Лекція (2 год.)	1-9	Причини та наслідки війни	впродовж першого навчального семестру (другий періодичний контроль)

7. 2 СХЕМА КУРСУ (ЛЕКЦІЙНИЙ БЛОК)

Тема лекції	Зміст лекції
Тема 1. Вступ до історії Запорізької області	<ol style="list-style-type: none"> 1. Які основні теми та завдання курсу? 2. Назвіть основних вчених та дослідників історії ЗО? 3. На які основні етапи поділяється історія ЗО?
Тема 2. Епоха Каменя	Пам'ятки епохи каменя: нанесення на мапу
Тема 3. Епоха неоліту бронзи	Пам'ятки епохи неоліту бронзи: нанесення на мапу
Тема 4. Ранній залізний вік	<ol style="list-style-type: none"> 1. Кімерійці в Північному Причорномор'ї. 2. Становлення Великої Скіфії. 3. Розквіт і загибель Великої Скіфії. 4. Сарматський час.
Тема 5. Епоха Середньовіччя та козацька доба	<ol style="list-style-type: none"> 1. Визначте особливості історії області в період Київської Русі? 2. Які наслідки мала татаро-монгольська навала для історії ЗО? 3. Які причини та особливості появи козаків на території ЗО?
Тема 6. Запорізька область наприкінці XVIII – в 50-ті роки XIX ст.	<ol style="list-style-type: none"> 1. Визначте основні зміни в адміністративно-територіальному устрої області останньої трет. XVIII – пер. пол. XIX ст.? 2. Охарактеризуйте основні шляхи заселення території області? 3. Дайте оцінку розвитку економіки області в першій половині XIX ст.?
Тема 7. Запорізька область у 1861-1900 рр.	<ol style="list-style-type: none"> 1. Розкрийте особливості селянської реформи 1861 р. На території ЗО? 2. Дайте характеристику економічному розвитку області? 3. Дайте характеристику розвитку торгівлі та транспорту?
Тема 8.. Запорізька область на початку XX ст.	<ol style="list-style-type: none"> 1. Промисловість і торгівля. 2. Сільське господарство та поземельні відносини

	3. Суспільно-політичний рух в 1905-1917 рр. 4. Культура.
Тема 10. Запорізький край у міжвоєнний період	1. Які зміни відбувалися в адміністративно-територіальному устрої? 2. Як проходила побудова Дніпрогесу та Запорізького промислового комплексу? 3. В чому були особливості колективізації сільського господарства ЗО? 4. Які були причини та наслідки голоду 1932-33 рр.?
Тема 11. Запорізька область: динаміка розвитку (1939-2010)	1. Як розвивалася ЗО перед Великою Вітчизняною війною? 2. Які події відбувалися на території ЗО у роки Другої Світової Війни? 3. Як проходила післявоєнна відбудова? 4. Як розвивалася ЗО у 1950-60-ті рр.? 5. Як проходила післявоєнна відбудова? 6. Як розвивалася ЗО в добу застою? 7. Як проходила післявоєнна відбудова? 8. Як розвивається ЗО у складі незалежної Української держави?
Тема 12. Історична топоніміка Запорізької області	Історичні назви населених пунктів області
Тема 13. Природні заповідники Запорізької області	Особливості природних заповідників області
Тема 14. Історичні пам'ятки Запорізької області	Пам'ятники історії та культури на території області
Тема 15. Російсько-українська війна 2022-2024 років та її наслідки для Запорізької області	Причини та наслідки війни

7.3 СХЕМА КУРСУ (СЕМІНАРСЬКІ ЗАНЯТТЯ)

Тема семінарського заняття	Зміст практичного заняття
Тема 1. Вступ до історії Запорізької області	1. Які основні теми та завдання курсу? 2. Назвіть основних вчених та дослідників історії ЗО? 3. На які основні етапи поділяється історія ЗО?
Тема 4. Ранній залізний вік	1. Кімерійці в Північному Причорномор'ї. 2. Становлення Великої Скіфії. 3. Розквіт і загибель Великої Скіфії. 4. Сарматський час.
Тема 5. Епоха Середньовіччя та козацька доба	1. Визначте особливості історії області в період Київської Русі? 2. Які наслідки мала татаро-монгольська навала для історії ЗО? 3. Які причини та особливості появи козаків на території ЗО?

Тема 6. Запорізька область наприкінці XVIII – в 50-ті роки XIX ст.	<ol style="list-style-type: none"> 1. Визначте основні зміни в адміністративно-територіальному устрої області останньої трет. XVIII – пер. пол. XIX ст.? 2. Охарактеризуйте основні шляхи заселення території області? 3. Дайте оцінку розвитку економіки області в першій половині XIX ст.?
Тема 7. Запорізька область у 1861-1900 рр.	<ol style="list-style-type: none"> 1. Розкрийте особливості селянської реформи 1861 р. На території ЗО? 2. Дайте характеристику економічному розвитку області? 3. Дайте характеристику розвитку торгівлі та транспорту?
Тема 8. Запорізька область на початку XX ст.	<ol style="list-style-type: none"> 1. Промисловість і торгівля. 2. Сільське господарство та поземельні відносини 3. Суспільно-політичний рух в 1905-1917 рр. 4. Культура.
Тема 11. Запорізька область: динаміка розвитку (1939-2010)	<ol style="list-style-type: none"> 1. Як розвивалася ЗО перед Великою Вітчизняною війною? 2. Які події відбувалися на території ЗО у роки Другої Світової Війни? 3. Як проходила післявоєнна відбудова? 4. Як розвивалася ЗО у 1950-60-ті рр.? 5. Як проходила післявоєнна відбудова? 6. Як розвивалася ЗО в добу застою? 7. Як проходила післявоєнна відбудова? 8. Як розвивається ЗО у складі незалежної Української держави?

7.4 СХЕМА КУРСУ (ТЕМИ ДЛЯ САМОСТІЙНОГО ОПРАЦЮВАННЯ)

Тема для самостійного опрацювання	Зміст теми
Тема 2. Епоха Каменя	<ol style="list-style-type: none"> 1. Кам'яний вік. 2. Епоха неоліту.
Тема 3. Епоха неоліту бронзи	<ol style="list-style-type: none"> 1. Запорізькі землі в епоху міді. 2. Племена першої половини епохи бронзи. 3. ЗО в епоху пізньої бронзи.
Тема 9. Доба національно-демократичної революції (1917-1920 рр.)	<ol style="list-style-type: none"> 1. Особливості політичної боротьби. 2. Революційна боротьба (осінь 1917 – весна 1918 рр.) 3. ЗО в часи Гетьманату.

4. Організація влади Директорією.
5. Захоплення області військами генерала А. Денікіна.
6. Радянське будівництво на Запоріжжі в 1920 р.

8. СИСТЕМА ОЦІНЮВАННЯ ТА ВИМОГИ

Загальна система оцінювання курсу	<p>За семестр з курсу дисципліни проводяться два періодичні контролю (ПКР), результати яких є складником результатів контрольних точок першої (КТ1) і другої (КТ2). Результати контрольної точки (КТ) є сумою поточного (ПК) і періодичного контролю (ПКР): $КТ = ПК + ПКР$. Максимальна кількість балів за контрольну точку (КТ) складає 50 балів. Максимальна кількість балів за періодичний контроль (ПКР) становить 60 % від максимальної кількості балів за контрольну точку (КТ), тобто 30 балів. А 40 % балів, тобто решта балів контрольної точки, є бали за поточний контроль, а саме 20 балів. Результати поточного контролю обчислюються як середньозважена оцінок ($X_{ср}$) за діяльність студента на практичних (семінарських) заняттях, що входять в число певної контрольної точки. Для трансферу середньозваженої оцінки ($X_{ср}$) в бали, що входять до 40 % балів контрольної точки (КТ), треба скористатися формулою: $ПК = (X_{ср}) * 20 / 5$. Таким чином, якщо за поточний контроль (ПК) видів діяльності студента на всіх заняттях $X_{ср} = 4.1$ бали, які були до періодичного контролю (ПКР), то їх перерахування на 20 балів здійснюється так: $ПК = 4.1 * 20 / 5 = 4.1 * 4 = 16.4 // 16$ (балів). За періодичний контроль (ПКР) студентом отримано 30 балів. Тоді за контрольну точку (КТ) буде отримано $КТ = ПК + ПКР = 16 + 30 = 46$ (балів).</p> <p>Студент має право на підвищення результату тільки одного періодичного контролю (ПКР) протягом двох тижнів після його складання у випадку отримання незадовільної оцінки.</p> <p>Підсумковим контролем є екзамен, на його складання надається 100 балів за виконання тестів (або задач чи завдань іншого виду). Загальний рейтинг з дисципліни (ЗР) складається з суми балів (Е), отриманих на екзамені, і підсумкової оцінки (ПО) та ділиться навпіл. $ЗР = (ПО + Е) / 2$</p>
Практичні заняття	<p>«5» – студент в повному обсязі володіє навчальним матеріалом, вільно самостійно та аргументовано його викладає під час усних виступів та письмових відповідей, глибоко та всебічно розкриває зміст теоретичних питань та практичних завдань, використовуючи при цьому нормативну, обов'язкову та додаткову літературу. Правильно вирішив усі розрахункові / тестові завдання. Здатен виділяти суттєві ознаки вивченого за допомогою операцій синтезу, аналізу, виявляти причинно-наслідкові зв'язки, формувати висновки і узагальнення, вільно оперувати фактами та відомостями.</p> <p>«4» – студент достатньо повно володіє навчальним матеріалом, обґрунтовано його викладає під час усних виступів та письмових відповідей, в основному розкриває зміст теоретичних питань та практичних завдань, використовуючи при цьому нормативну та обов'язкову літературу. Але при викладанні деяких питань не вистачає достатньої глибини та аргументації, допускаються при цьому окремі несуттєві неточності та незначні помилки. Правильно вирішив більшість розрахункових / тестових завдань. Студент здатен виділяти суттєві ознаки вивченого</p>

	<p>за допомогою операцій синтезу, аналізу, виявляти причинно-наслідкові зв'язки, у яких можуть бути окремі несуттєві помилки, формувати висновки і узагальнення, вільно оперувати фактами та відомостями.</p> <p>«3» – студент в цілому володіє навчальним матеріалом, викладає його основний зміст під час усних виступів та письмових розрахунків, але без глибокого всебічного аналізу, обґрунтування та аргументації, допускаючи при цьому окремі суттєві неточності та помилки. Правильно вирішив половину розрахункових / тестових завдань. Має ускладнення під час виділення суттєвих ознак вивченого; під час виявлення причинно-наслідкових зв'язків і формулювання висновків.</p> <p>«2» – студент не в повному обсязі володіє навчальним матеріалом. Фрагментарно, поверхово (без аргументації та обґрунтування) викладає його під час усних виступів та письмових розрахунків, недостатньо розкриває зміст теоретичних питань та практичних завдань, допускаючи при цьому суттєві неточності. Правильно вирішив окремі розрахункові / тестові завдання. Безсистемно відділяє випадкові ознаки вивченого; не вміє зробити найпростіші операції аналізу і синтезу; робити узагальнення, висновки.</p>
<p>Умови допуску до підсумкового контролю</p>	<p>Студент, який навчається стабільно на «відмінні» оцінки і саме такі оцінки має за періодичні контролю, накопичує впродовж вивчення навчального курсу 90 і більше балів, має право не складати екзамен з даної дисципліни.</p> <p>Студент зобов'язаний відпрацювати всі пропущені семінарські заняття протягом двох тижнів. Невідпрацьовані заняття (невиконання навчального плану) є підставою для недопущення студента до підсумкового контролю.</p>

9. РЕКОМЕНДОВАНА ЛІТЕРАТУРА

1. Бойко А. В., Турченко Ф. Г. Історія рідного краю: (Запорізька область):XVIII - початок XX ст. Підручник для 9 кл. середньої загальноосвітньої школи / Ф.Г. Турченко (ред.) — Запоріжжя : Прем'єр, 2003. – 128 с.
2. Давня історія України. Т. 1-2. – К.: Вища школа, 1997. Т.1.- 423 с.
3. Документи та матеріали до історії приазовських албанців // Старожитності Південної України. Випуск 18 // Упорядники А.Бойко, Л.Брацило, І.Козлова, В.Мільчев, О.Тедеев. – Запоріжжя, 2006. – 168 с.
4. Запорізька область: динаміка розвитку (1939-2009): Науково-допоміжний бібліографічний покажчик. – Запоріжжя: Дике Поле, 2008. – 232 с.
5. Запорізька область: природа, історія, архітектура, культура, економіка: Ілюстрована енциклопедія. — Запоріжжя : Дике Поле, 2006. — 400 с.
6. Запорізька область: природа, історія, архітектура, культура: ілюстрована енциклопедія:в 2 кн. — Запоріжжя : Дике Поле, 2008. — 400 с.
7. Запоріжжя. 10 клас: Підручник / Галина Ф. Т. (ред.). — Запоріжжя : Прем'єр, 2003. — 224 с.
8. Історія міст і сіл УРСР: Запорізька область. – К.: Наукова думка. – 1970. – 347 с.
9. Карагодин А.И. История Запорожского края (1770-1917). – Запорожье: Изд-во ЗГУ. – 1998. – 387 с.

10. Кам'янка-Дніпровська: до 225-річчя від заснування міста: Бібліографічний покажчик. – Запоріжжя: АА: Тандем, 2011.- 76 с. (Серія «Міста і села Запорізької області» вип.4»)
11. Константінова В.М. Урбанізація: південноукраїнський вимір (1861-1904 роки). – Запоріжжя: АА Тандем, 2010. – 596 с.
12. Кочерга Б. М., Афанасьєва Л. В., Александров В. М., Александрова Г. І., Глинська Л. Ф.. Народи Північного Приазов'я (етнічний склад та особливості побутової культури) / Мелітопольський держ. педагогічний ін-т. — Запоріжжя : Просвіта, 1997. — 176с.

ДОДАТКОВА

13. Кочергін І.О. Земське самоврядування Катеринославщини (персоно логічний вимір): Монографія. – Дніпропетровськ: Герда, 2011. – 216 с.
14. Крилов М. Пам'ять втрачених сіл (зниклі ойконіми Запоріжжя: 1945- 2000): Довідник / Мелітопольський держ. педагогічний ун-т. Міжкафедральна лабораторія комплексного краєзнавства. — Мелітополь : Мелітополь, 2002. — 72с.
15. Крылов Н. В. Очерки по истории города Мелитополя. 1814-1917 гг.: монография / Запорожское научное общество им. Я.Новицкого; Мелитопольский гос. педагогический ун-т. Лаборатория комплексного краеведения. — Запорожье : Тандем-У, 2008. — 344с.
16. Ігнатуша О. М., Ткаченко В. Г., Турченко Г. Ф. Історія рідного краю.
17. Лиман І. І. Державна церква і державна влада: Південна Україна (1775-1861) / Інститут української археографії та джерелознавства ім. М.С.Грушевського НАН України. Запорізьке відділення ; Бердянський держ. педагогічний ун-т ; Запорізьке наукове товариство ім. Я.Новицького ; Східний ін-т українознавства ім. Ковальських. Запорізька філія. — Запоріжжя : РА "Тандем-У", 2004. — 400с.
18. Мільчев В.І. Нариси з історії запорізького козацтва XVIII століття (спроба історичної реконструкції на основі писемних джерел) / Володимир Мільчев; Запоріж. наук. т-во ім. Я. Новицького [та ін.]. — Запоріжжя : Тандем-У, 2009. — 108 с.
19. Молдавський Р. Нова Дніпровська лінія укріплень (1770-1791 рр.) / Запорізьке наукове товариство ім. Я.Новицького ; Інститут української археографії та джерелознавства ім. М.С.Грушевського НАН України. Запорізьке відділення ; Східний ін-т українознавства ім. Ковальських - Запорізька філія. — Запоріжжя : Тандем-У, 2007. — 85с. (Запорізька спадщина; Вип.16).
20. Мороко В. М., Турченко Ф. Г. Історія рідного краю (Запорізька область): 1939-2001 рр. / Під ред. Турченко Ф. Г. – Запоріжжя: Прем'єр, 2001. – 224 с.
21. Новицький Я. П. Твори: у 5 т. / НАН України; Інститут української археографії та джерелознавства ім. М.С.Грушевського ; Інститут історії України ; Інститут мистецтвознавства, фольклористики та етнології ім. М.Т.Рильського; Запорізький національний ун-т ; Запорізьке наукове товариство ім. Я.Новицького / Павло Сохань (голов.ред.) — Запоріжжя : АА Тандем, 2007. — 508с.
22. Тощев Г.Н. Развитие археологии в Запорожском крае. Пособие для студентов. – Запорожье: Изд-во ЗГУ, 2000. – 287 с.
23. Формування митної мережі Південної України (1775-1819) / Запорізьке наукове товариство ім. Я.Новицького ; Інститут української археографії та джерелознавства ім. М.С.Грушевського НАН України - Запорізьке відділення ; Східний ін-т українознавства ім. Ковальських - Запорізька філія / А. Бойко (наук.ред.), Ю. Головка (упоряд.). — Запоріжжя: Тандем-У, 2007. — 608 с.
24. Яворницький Д. І. Історія запорізьких козаків. В 3 т. Львів: Промінь, 1900-1991. Т.1. 387 с.; Т.2. 391 с.; Т.3. 378 с.

12. Інформаційні ресурси в Інтернеті

Ресурси Запорізької обласної бібліотеки ім. М.Горького. Режим доступу: <http://zounb.zp.ua/node/850>

[Медове місто. До 225 – річчя м. Мелітополя. Бібліографічний покажчик](#)

[Вільнянськ До 170 – річчя від дня заснування міста](#)

[Жовтневий район м. Запоріжжя. До 75-річчя утворення](#)

[Запорізька область: динаміка розвитку \(1939-2009\). Науково-допоміжний бібліографічний покажчик](#)

[Якимівка: від сивої давнини до сьогодення \(1833 – 2008\). Бібліографічний покажчик](#)